

LIVE JOURNALISM

Verkennend onderzoek door Vera Boonman

FHJ Werkplaats

27-10-2021

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave	2
Inleiding	2
Definitie van live journalistiek	3
Waarom live journalistiek?	4
Hoe blijft het journalistiek?	6
Het spectrum	8
De toekomst	9
Conclusie	10
Dankwoord	11

Inleiding

De Balie, het Volkskrant Kenniscafé, NRC Live, het zijn verschillende voorbeelden van live journalistiek binnen Nederland.¹ Ze leren van elkaar, maar kiezen ook met regelmaat voor een andere aanpak. Daarnaast zijn er nog verschillende eenmalige stukken te bedenken, waarin een journalistieke aanpak wordt gehanteerd, zoals Rishi of de Voorstreek van de Leeuwarder Courant.² Live journalistiek lijkt meer voet aan de grond te krijgen in Nederland. Om dit onderwerp verder te onderzoeken, is het belangrijk om eerst een stapje terug te doen.

In 2017 behaalde ik mijn diploma aan de Fontys Hogeschool Journalistiek. Dit deed ik onder andere met een experimentele vertelvorm: performance journalism. Dit was een productie van straattheater en journalistiek gecombineerd. Ik wist op dat moment nog niet dat deze vorm in de literatuur eerder 'live journalism' genoemd wordt.

---

¹ De Balie: <https://debalie.nl/live-journalism/>, Volkskrant Kenniscafé: <https://www.facebook.com/volkskrant/videos/305197633404196/>, NRC Live: <https://www.nrc.nl/rubriek/nrc-live-thuis/>

² Rishi: <https://www.firmames.nl/projecten/rishi/>, Voorstreek: <https://lc.nl/friesland/De-Voorstreek-ongepolijst-maar-charmant-stukje-Leeuwarden-23093667.html>

Op 29 juni waren er destijds persoonlijke verhalen te vinden van het verzet in Tilburg.³ Een lang online verhaal vulde het onderwerp aan met de achtergrond, waarvoor ik uitgebreid archiefonderzoek had gedaan. Ook het script was gebaseerd op dit onderzoek. Het plan maakte ik zonder te kijken naar voorbeelden. Inmiddels weet ik dat deze voorbeelden er wel zijn. Internationaal gaat het dan om bijvoorbeeld het live-magazine *Pop-up Magazine*, opgericht in Californië in 2009,⁴ of producties die hierop verder borduurden, zoals *Zetland Live* in Denemarken,⁵ *Live Magazine* in Frankrijk,⁶ *Black Box* in Finland,⁷ *Dor live* in Roemenië.⁸ Ze vertelden allemaal over hun ervaringen op het International Journalism Festival, maar ze gaven ook aan: er is nog veel onderzoek te doen naar deze manier van verhalen vertellen.

Habermas geeft aan dat het publieke debat voor een groot deel plaatsvindt via massamedia.⁹ Een inventarisatie van internationale voorbeelden en het effect van journalistieke producten op een podium is er inmiddels. Zo schrijft Catherine Adams in ‘News on stage’ over de voorbeelden die zij inmiddels ervaren heeft. Ze beschrijft hoe dit het publiek dichter bij het onderwerp betreft. “De journalisten die vertellen over de onderwerpen worden beter begrepen, het publiek voelt zich gehoord en een aantal van de toeschouwers is ook eerder geneigd tot het kopen van een papieren krant van het medium na de show dan dat diegene vooraf een krant zou kopen.”¹⁰ Een inventarisatie van Nederlandse voorbeelden ontbreekt echter nog. In dit paper kijk ik daarom naar wat er in Nederland te vinden is van live journalistiek en heb ik het over de elementen die nodig zijn om journalistiek op de planken te brengen. Ik sprak met betrokkenen over hun uitvoering van live journalistiek en deed onderzoek naar de beste aanpak.

---

³ Verzet in Tilburg, artikel van het Brabants Dagblad:

<https://www.bd.nl/tilburg/wachten-op-piet-gerrits-die-niet-kwam-een-journalistiek-experiment-over-het-verzet-in-tilburg~a4bb9497/?referrer=https%3A%2F%2Fwww.google.com%2F>

⁴ Pop-Up Magazine: <https://www.popupmagazine.com>

⁵ Zetland live: <https://www.youtube.com/watch?v=zxT2dNDvg5w>

⁶ Live magazine: <https://www.livemagazine.com>

⁷ Black box:

<https://www.hs.fi/haku/?query=Black%20Box%20Revelation&category=kaikki&period=whenever&order=new>

⁸ Dor live: <https://www.facebook.com/DORlive-100158048160587/videos/>

⁹ Jürgen Habermas, “The public sphere: an encyclopedia article,” in: Meenakshi Gigi Durham and Douglas M. Kellner (eds.), *Media and Cultural Studies Key Works*. Revised Edition (Malden: Blackwell 2006), 77.

¹⁰ Catherine Adams (2021) NEWS ON STAGE: Towards Re-configuring Journalism through Theatre to a Public Sphere, *Journalism Practice*, 15:8, 1163-1180, aldaar 8-9.

Definitie van live journalistiek

Een specifieke definitie voor live journalism ontbreekt. In Nederland en wereldwijd zijn dus verschillende vormen van live journalistiek te vinden. Op het International Journalism Festival spraken in 2017 en 2019 verschillende journalisten uit andere landen over hun vorm van live journalism. Terwijl bij *Black Box* in Finland journalisten live op een podium hun verhaal vertellen aan het publiek, gebruiken *Dor live* (Roemenië) en *Live magazine* (Frankrijk) ook muziek, dans en documentaire theater. *Zetland live* (Denemarken) doet dit ook, maar combineert dit weer met de journalisten op een podium. In deze voorbeelden worden op een avond vaak verschillende journalistieke verhalen verteld. Het is alsof de bezoeker door een magazine bladert. Bij *Dor live* zitten er zelfs reclameblokken doorheen. Het is echter ook mogelijk dat het één avond volledig over één onderwerp gaat.

De ontwikkeling van de productie

Bij de meeste voorbeelden van live journalistiek in dit onderzoek, nemen journalisten het publiek niet mee in de productie van het stuk. Volkskrant en NRC vertellen kortere verhalen, waar relatief ook een kortere tijd onderzoek naar is gedaan. Op een avond komen soms meerdere onderwerpen en meerdere journalisten aan bod. In het stuk Rishi is onderzoek gedaan naar de dood van Rishi Chandrikasing, die op 17-jarige leeftijd op het station Holland Spoor in Den Haag werd doodgeschoten door een politieagent. Het wordt documentairetheater genoemd en het neemt het publiek mee in de vragen die nog steeds rondom de dood van Rishi spelen. Lowie Smink, betrokken bij de productie, vertelt hoe het publiek na het stuk kon meeleven met de gebeurtenissen. Het zorgde voor een betrokkenheid bij het verhaal.¹¹ Dit herkent adjunct-hoofdredacteur Elkse Schouten. Zij vertelt over de kortere live journalistiekverhalen dat het publiek beter het proces van de journalist kon volgen. De

---

¹¹ Lowie Smink, productie leider bij Rishi, persoonlijk gesprek op 16 augustus 2021.

verhalen waren voor iedereen toegankelijk, wat zij als een belangrijk aspect zag van live journalistiek.¹²

De aanpak van De Balie is aan de voorkant anders dan dat van de andere voorbeelden in dit onderzoek. Hier vliegt de redactie een aantal maanden lang één onderwerp aan. Dit onderwerp maken ze vooraf bekend en met brainstorms en verschillende open avonden bespreken ze dit met zowel het publiek en deskundigen als getroffen en door of verantwoordelijken voor het onderwerp. Het eindigt na zes maanden in een theaterproductie over het onderwerp, met een script gebaseerd op het vele onderzoek dat voorafging en acteurs die het de emoties voelbaar maken. In deze zes maanden heeft het publiek alle tijd om bij te dragen aan het onderwerp en ligt het journalistieke proces volledig open en bloot op straat. Dat is spannend, zegt Tim Wagemakers, chef van de live journalism redactie van De Balie. Wel staat hij volledig achter deze aanpak, omdat het ook zorgt voor transparantie en input van het publiek.¹³

Het publiek werd dus aan de voorkant al meegenomen in het proces. Bij de andere voorbeelden is het niet het geval. Er is dus veel verschil in de manier waarop journalisten een productie in elkaar zetten. Wagemakers noemt de angst van journalisten om een onderwerp niet te 'verklappen'. Mogelijk zorgt dat er voor dat andere journalisten ook over het onderwerp gaan schrijven en journalisten zijn bang dat 'het gras voor hun voeten wordt weggemaaid'. Hij vindt dat het juist een betere productie wordt, door het journalistieke proces te openen.¹⁴

Waarom live journalistiek?

Het gebruik van vertellende journalistieke vormen is niet nieuw. Het kan zelfs de voorloper van de krant genoemd worden: een stadsomroeper zorgde ervoor dat de inwoners van een dorp op de hoogte waren van de belangrijkste gebeurtenissen. En ook na de komst van kranten riepen de verkopers van kranten de krantenkoppes naar de voorbijgangers.¹⁵ Dit is een klein voorbeeld, voornamelijk bedoeld om toeschouwers over te halen een krant aan te schaffen. Maar er zijn ook voorbeelden te vinden van

---

¹² Elske Schouten, adjunct-hoofdredacteur NRC, persoonlijk gesprek op 20 april 2021.

¹³ Tim Wagemakers, chef live journalistiek bij De Balie, persoonlijk gesprek op 15 juni 2021.

¹⁴ Wagemakers, 15 juni 2021.

¹⁵ Adams, NEWS ON STAGE, *Journalism Practice*, 6.

pop-up theater en ‘levende kranten’ in bijvoorbeeld Italië of China om de politieke agenda door te geven aan de mensen.¹⁶ Het is een ruimte waarin mensen samen komen, waar ze kunnen spreken over en luisteren naar hedendaagse problemen. Het lijkt op het idee van een public sphere, de term die Jürgen Habermas voor het eerst gebruikt in 1960. Hij onderzocht de achttiende eeuw en gebruikte die term om de ruimte aan te duiden in het sociale leven waarin mensen hun publieke opinie kunnen vormen en etaleren. Volgens Habermas is deze public sphere toegankelijk voor allen¹⁷. Dat is precies wat ook nodig is volgens Kovach en Rosenstiel, die stellen dat de journalistiek een forum moet bieden, ofwel: een plaats moet bieden voor burgers om inspraak te doen over zaken die de maatschappij aangaan.¹⁸ De toegankelijkheid van dit publieke forum of de public sphere wordt later wel weerlegd door andere schrijvers zoals Nancy Fraser. Zij laat de limieten zien van de public sphere, een ruimte waar vrouwen, mensen met een lagere opleiding, mensen van kleur en mensen met een andere geaardheid minder of geen toegang tot hebben. Er moet een einde worden gemaakt aan sociale ongelijkheid, omdat er anders groepen zijn in de samenleving die geen toegang hebben tot de public sphere.¹⁹

En juist in gesprek met Wagemakers blijkt dat ze bij De Balie veel onderwerpen kiezen voor live journalistiek waar minderheidsgroepen (soms letterlijk) het lijdend voorwerp zijn. Een aantal voorbeelden zijn bijvoorbeeld schimmelhuizen in Amsterdam, wat meestal voorkomt bij mensen met lagere inkomens, of het toneelstuk gemaakt over ongedocumenteerden in Amsterdam die rond moeten komen van een hongerloon.²⁰ De redacteurs van De Balie betrekken de mensen die geraakt worden door deze problemen er vanaf het begin af aan bij. Dat betekent dat zij ook onderdeel zijn van het publiek bij het toneelstuk en dus ook onderdeel van de discussie die voorafgaat aan het toneelstuk. Op deze manier wordt hun public sphere betrokken bij de bezoekers die slechts uit interesse afkomen op live journalistiek van De Balie. Om het toegankelijk te

---

¹⁶ Ibidem.

¹⁷ Habermas, “The public sphere”, 73.

¹⁸ Bill Kovach en Tom Rosenstiel, 2001. *The elements of journalism: what newspeople should know and the public should expect*. New York: Crown Publishers, 225.

¹⁹ Nancy Fraser, “Rethinking the Public Sphere: A Contribution to the Critique of Actually Existing Democracy,” *Social Text* 25/26 (1990), 77.

²⁰ Schimmelhuizen: <https://debalie.nl/live-journalism/huren-met-kuren/>? of over ongedocumenteerden: <https://debalie.nl/live-journalism/zwoegen-in-de-schaduw/>?

maken voor iedereen zijn de bijeenkomsten gratis, vertelt Wagemakers.²¹ Ook dat zorgt voor minder barrières bij minderheidsgroepen, iets wat beaamd wordt door andere makers.

Nancy Fraser benadrukt in haar onderzoek ook dat de public sphere niet slechts één groep is en dat het maken van één groep niet eens per se wenselijk is. Zo kan het voor sommige minderheidsgroepen fijner zijn om zelf een aparte public sphere te hebben, omdat dit de ongelijkheid compenseert. In deze ruimte worden hun stemmen gehoord en hoeven ze niet telkens zichzelf uit te leggen, omdat de anderen in dezelfde public sphere ze beter begrijpen.²² En door zaken in deze public sphere bespreekbaar te maken, sijpelen ze met regelmaat door naar de algemene public sphere. Dit kan dan weer besproken worden in de massamedia. Het lijkt erop dat de Balie hier goed gebruik van maakt.

Hoe blijft het journalistiek?

Wagemakers wijst erop dat het belangrijk is dat de journalistieke waarden meegenomen worden in het proces van live journalistiek. Het script wordt daardoor volledig gebaseerd op het onderzoek dat voorafging aan de productie. Bij elke zin is te lezen waar dit vandaan komt. Dit script is zeker bij de verantwoording van belang, het publiek krijgt dit verder niet in te zien.²³ Elske Schouten stelt dat de online krant van NRC vaak een hyperlink plaatst bij belangrijke bronnen. Deze transparantie is volgens haar ook belangrijk bij de live journalistiek, maar wel minder inzichtelijk. De journalisten houden het volgens haar bij.²⁴

Wat zijn die journalistieke waarden waar live journalism aan zou moeten voldoen? Deze waarden zijn door verschillende journalisten in verschillende boeken op geschreven. Ze komen vaak met elkaar overeen. Dit onderzoek kijkt naar de elementen die Bill Kovach en Tom Rosenstiel met elkaar bespreken. Het gaat erom dat de journalistiek de waarheid moet vertellen, en de journalist geen eigen belang heeft of aannames heeft bij

---

²¹ Wagemakers, 15 juni 2021.

²² Fraser, "Rethinking the Public Sphere", 66-70

²³ Wagemakers, 15 juni 2021.

²⁴ Schouten, 20 april 2021.

het schrijven van het verhaal. Ook moet de journalist onafhankelijk zijn van het onderwerp.²⁵ Dat betekent niet dat een journalist volledig neutraal moet zijn, een journalist maakt beslissingen “ die niet volledig objectief zijn”. Het is echter wel belangrijk dat de journalist alle kanten van een verhaal probeert te achterhalen.²⁶ Zoals eerder benoemd, kan de journalistiek ook dienen als een publiek forum, waarbij burgers inspraak hebben. Een journalist moet ook een waakhond zijn om mensen te controleren die de macht hebben. Zij moeten mensen aan het woord laten wiens stem niet gehoord wordt. Wel moet dit in proportie zijn; het moet een afspiegeling zijn van de maatschappij. Het is dus niet de bedoeling dat de journalist een probleem opblaast of alleen stereotypes aanhaalt.²⁷ Laatste belangrijke punten die Kovach en Rosenstiel noemen, en die ook zeker voor live journalistiek van belang zijn, gaan om engagement en de ethische afweging van een journalist. Bij het vertellen van een verhaal moet de journalist zelf diens ethische kompas gebruiken en heeft die de verantwoordelijkheid dit hardop te verantwoorden.²⁸ Dit is iets wat live journalistiek ook kan doen door bijvoorbeeld een foldertje of website te maken bij een productie. De verantwoording kan hierop staan. Daarnaast is ‘ engagement en relevantie’ van belang volgens Kovach en Rosenstiel: het is een balans tussen vertellen over dingen die interessant zijn voor het publiek en vertellen over zaken waar het publiek nog niets over weet, maar wel over zou moeten weten.²⁹ Het kan bijvoorbeeld dat het publiek dat naar de voorstelling van De Balie over schimmelhuizen, hier ook nog weinig over wist. Toch kan dit voor het publiek van belang zijn. Andersom wist het publiek misschien al wel meer over Rishi, die doodgeschoten werd door een politieagent. Maar door de relevantie van het onderwerp en het belang om dit onderwerp goed te onderzoeken, was het alsnog een goede productie.

Het lijkt het me belangrijk bij live journalistiek deze kernwaardes aan te houden van Kovach en Rosenstiel. Zoals zij zelf al opmerken, zijn er ook burgers die tegenwoordig aanhaken bij de journalistiek. Het is voor iedereen mogelijk een blogpost

---

²⁵ Kovach en Rosenstiel, *The Elements of Journalism*, 42-69

²⁶ *Ibidem*, 100-115.

²⁷ *Ibidem*, 156-248

²⁸ *Ibidem*, 307.

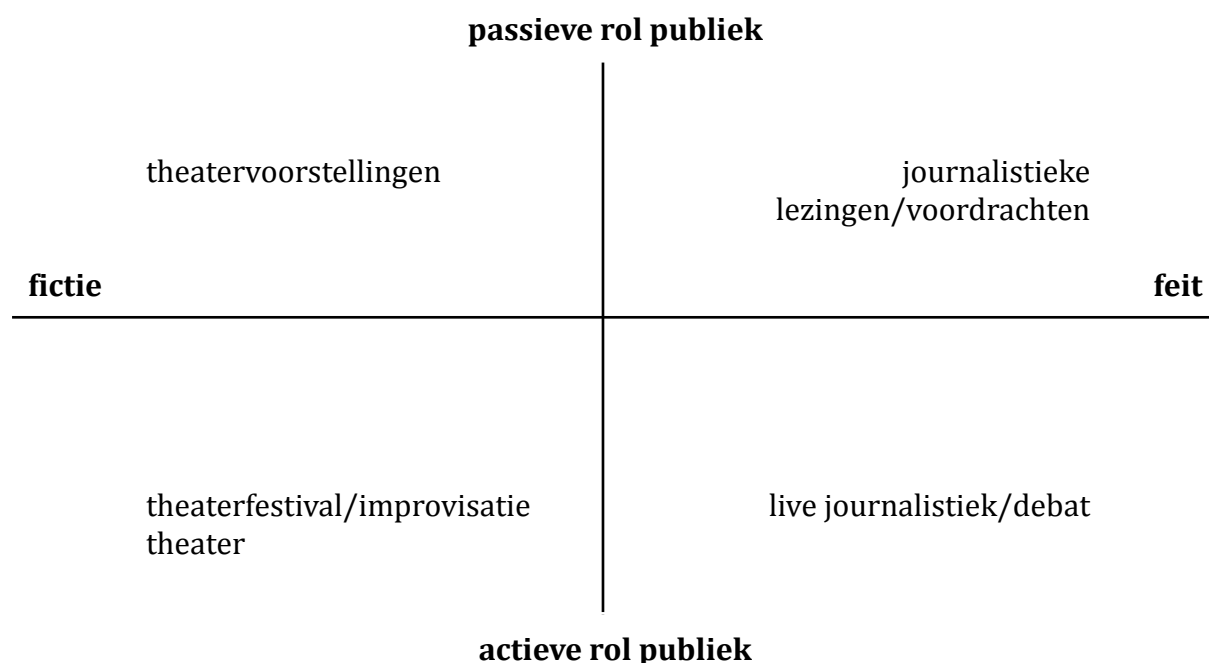
²⁹ *Ibidem*, 248.

te schrijven of een video te maken bij een nieuwsgebeurtenis. Het is daarom aan de journalist om al deze kernwaardes na te leven om er het beste product van te maken.

Het spectrum

Om producties meer te kunnen typeren en te plaatsen in het spectrum van live journalistiek, kijkt dit onderzoek ook naar een assenkruis.

Alle behandelde Nederlandse voorbeelden in dit onderzoek zijn in elk geval gebaseerd op feiten. Wel zijn er nog aanzienlijke verschillen te ontdekken in de voorbeelden bekeken in dit onderzoek. Zo was Rishi (de theatrale live reconstructie van de dag waarop Rishi Chandrikasing werd doodgeschoten door een politieagent) minder interactief met het publiek. De schrijver van het stuk liet zich inspireren door de getuigenverklaringen en politieverhoren. Het is de bedoeling dat het theaterstuk naar waarheid is gemaakt, vertellen de makers ook. Het script is te onderbouwen, maar volledige zekerheid dat alles feitelijk is, is bij deze gebeurtenis lastig te achterhalen.³⁰

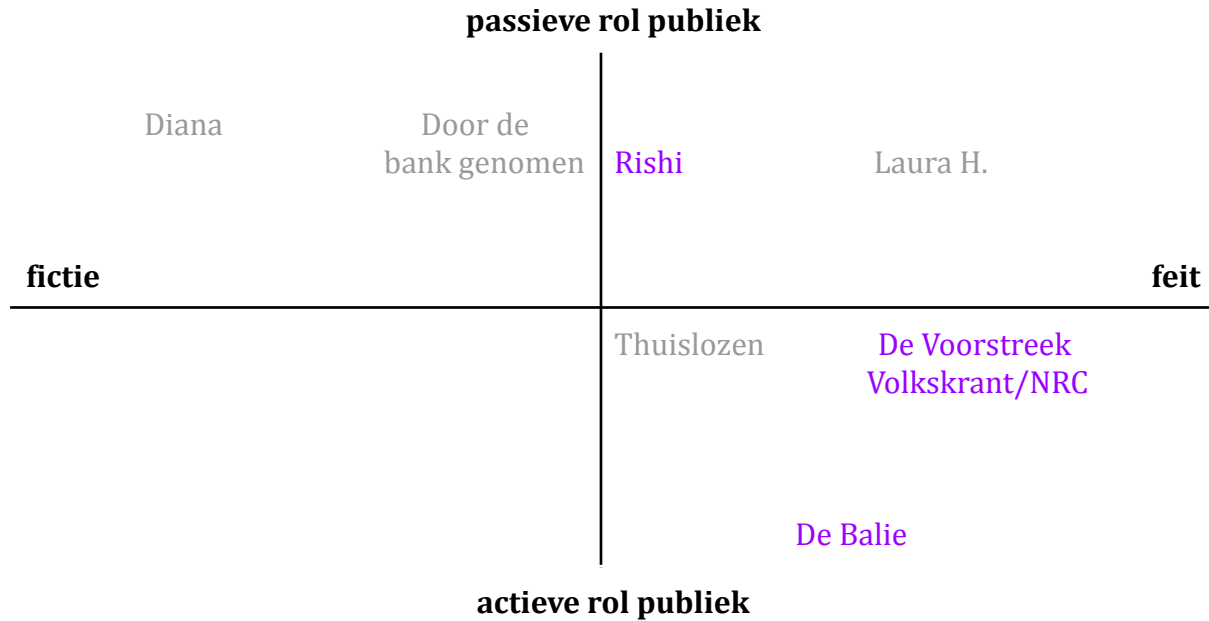
³⁰ Smink, 16 augustus 2021.

Met het project 'Wereldburgers van de Voorstreek' van de Leeuwarder Courant in samenwerking met theatergezelschap Tryater was een wandeling van en een voorstelling van de Voorstreek. Hierin stonden de verhalen van ondernemers in het gebied centraal. Hier was er een actievere rol voor het publiek mogelijk. Het was mogelijk om vragen te stellen, vertellen de makers. De inhoud was gebaseerd op interviews met ondernemers. Er was daardoor veel interactiviteit mogelijk. Vooraf werd de productie in elkaar gezet door Jantien de Boer en Kirsten van Santen. Ze werkten daarbij samen met regisseur en actrice Aukje Schaafsma. Het publiek had van tevoren geen inspraak. Tijdens de productie zelf in Leeuwarden was dit wel mogelijk.³¹

Andere voorbeelden gemaakt door Nederlandse kranten, zoals het Volskrant Kenniscafé en NRC Live zijn een combinatie van journalistieke voordrachten en een enigszins actieve rol voor het publiek. Hier is het vaak in elk geval mogelijk om vragen te stellen aan de journalisten. Schouten vertelt dat de producties worden voorgedragen door de journalisten zelf en er minder een theateraspect aan zit. In een van de meest recente producties, iets wat online plaatsvond, ging het bijvoorbeeld over het coronavirus. In dit stadium was hier nog minder over bekend. De journalisten van de wetenschapsredactie konden bijdragen aan dit gesprek. Daarna kon het publiek hier vragen over stellen. Verder was er weinig interactie mogelijk. Ook zit er minder theateraspect aan dan bij andere voorbeelden zoals bij De Balie en bijvoorbeeld Rishi. Daarom in het spectrum hieronder de besproken voorbeelden (in de paarse kleur), samen met onbesproken voorbeelden (in de grijze kleur).

---

³¹ Jantien de Boer, maker van de Voorstreek, persoonlijk gesprek op 17 augustus 2021.

Conclusie

Dit onderzoek keek naar allerlei vormen van live journalistiek die we momenteel kennen in Nederland. Het nam daarbij een paar voorbeelden: Volkskrant Kenniscafé, NRC Live, De Balie, Rishi en De Voorstreek van de Leeuwarder Courant. Dit was een verkennend onderzoek om te weten te komen over het doel van live journalistiek, verhalen geschikt ervoor en het productieproces. Daarvoor spraken we ook met een aantal van de makers. Live journalistiek kan meer mensen bij het nieuws betrekken. Ook minderheidsgroepen die niet altijd onderdeel zijn van de publieke ruimte en niet altijd betrokken zijn bij het nieuws, kunnen door middel van live journalistiek onderwerp worden van een verhaal. Dit is overigens ook mogelijk bij andere journalistieke producties, maar De Balie laat zien dat live journalistiek zich er bij uitstek voor leent.

Diversiteit en het behandelen van grotere journalistieke vraagstukken was een belangrijk doel voor de live journalistiekafdeling van De Balie. Bij Volkskrant en NRC werd er vooral een medium gezocht voor het overbrengen van het verhaal. Dit was vergelijkbaar bij de andere twee producties. Vanwege de lengte van de productie (6

maanden) koos De Balie vaak voor een groter overkoepelend thema, zoals bijvoorbeeld schimmelhuizen of ongedocumenteerden in de stad Amsterdam die weinig betaald krijgen. Daarmee maakten ze hun eigen nieuws en zetten ze het onderwerp ook met regelmaat op de publieke en politieke agenda. Rishi en De Voorstreek kozen voor één onderwerp. Hier was de productie niet open. Het publiek kon achteraf kijken naar de voorstelling, en niet vooraf meedoen zoals bij De Balie wel mogelijk is. Het was meer een afdruk van gebeurtenissen en minder 'nieuw nieuws'. Verhalen bij Volkskrant en NRC wisselden af, maar dienden vooral in het verschaffen van informatie bij het grotere publiek. Het doel van de productie was minder het betrekken van andere doelgroepen en meer het overbrengen van producties van de kranten.

Het productieproces van de media was ook verschillend: van een lange, open productie met verschillende brainstormsessies en tussentijdse momenten waarop het publiek kon meepraten bij De Balie, naar een kortere productie bij de Volkskrant en NRC met minder momenten voor het publiek om mee te praten. Bij een productie zoals Rishi was het op geen enkel moment mogelijk voor het publiek om zich te mengen in het proces. Wel was het productieproces langer.

Al met al gaat mijn eigen voorkeur uit naar de productie van De Balie of die van de Voorstreek. De transparantie van De Balie spreekt me aan en het lijkt mij voor live journalistiek belangrijk dat het publiek zoveel mogelijk betrokken kan worden - overal waar dat mogelijk is. Echter: zoals ook uit dit onderzoek blijkt, is dat per voorbeeld verschillend. Juist deze diversiteit in de producties laat zien dat live journalistiek veel kan zijn. Het is aan de journalist zelf om hier zoveel mogelijk uit te halen. Het interessante van de Voorstreek is voor mij de wandeling in de stad. Het maakt het heel toegankelijk voor alle burgers om langs te komen. Zij hoeven niet naar een theater, maar kunnen gewoon een rondje lopen door de stad. Juist die toegankelijkheid, vind ik ook belangrijk om ervoor te zorgen dat ieder publiek een productie zou kunnen volgen.

Deze journalistieke verkenning naar live journalistiek wil inzicht geven in de Nederlandse producties, maar het laat nog veel mogelijkheden open voor volgende onderzoeken. Zo is het mogelijk om een pilotfase op te richten om zelf te achterhalen hoe live journalistiek het beste werkt. Het lijkt me dat de Fontys Hogeschool voor Journalistiek zich bij uitstek hiervoor leent. Daarnaast zou het wellicht goed zijn om een

panel op te richten met journalisten die zich landelijk bezighouden met live journalistiek.

De toekomst

De voorbeelden die we bekeken hebben in dit verkennende onderzoek vragen eigenlijk om meer. Meer manieren om live journalistiek uit te proberen, maar wellicht ook meer medewerking tussen makers. Op deze manier komen we uiteindelijk dichterbij een vaste definitie voor live journalistiek. Dit kan zorgen voor duidelijkheid bij bijvoorbeeld sponsors of media die willen investeren in live journalistiek. En ook voor het publiek helpt het dat ze weten wat ze kunnen verwachten van een avond live journalistiek.

Het is een rol die mogelijk goed past bij de Fontys Hogeschool voor Journalistiek, de opdrachtgever voor dit onderzoek. De opleiding experimenteert met allerlei verschillende innovatieve vormen en bij een live journalistieke productie krijgen studenten te maken met allerlei vormen van journalistiek: van redactie, voorgesprekken voeren tot planning en organisatie van een evenement. Ik zou dan zelf aanraden om de meeste inspiratie te halen uit voorbeelden zoals dat van De Balie, de Voorstreek, en van de Nederlandse kranten, zoals Volkskrant en NRC. Rishi vind ik zelf een interessant voorbeeld, maar leunt nog meer tegen theater aan.

Dankwoord

Om te beginnen wil ik graag de Fontys Hogeschool voor Journalistiek bedanken. Het is de opleiding waar ik begon en het was nu de plek die me de mogelijkheid bood om dit onderzoek te doen. De FHJ wil innoveren en ik ben altijd dankbaar geweest dat ik zowel tijdens mijn opleiding en nu weer met dit onderzoek daaraan bij mag dragen. Met name Daniëlle Arets heeft me de mogelijkheid gegeven om dit onderzoek te doen voor de FHJ Werkplaats. Bedankt.

In dezelfde adem wil ik graag Michel Simons bedanken. Terwijl hij voor zijn pensioen eigenlijk al afgezwaid had op de FHJ wilde hij me toch begeleiden bij dit onderzoek.

Samen konden we sparren over het onderwerp, de onderzoeksvraag en wat de beste aanvliegroete was. Dank daarvoor.

Dan rest mij nog om alle docenten van de FHJ te bedanken. Zij maken de journalistiekopleiding in Tilburg een fijne, veilige en inspirerende plek om te leren en groeien. Bij verschillende vergaderingen dachten ze mee met mijn onderzoek. Ook mocht ik erover vertellen aan de studenten die nu op de FHJ studeren. Ook dat heeft me enorm geholpen, waarvoor dank.